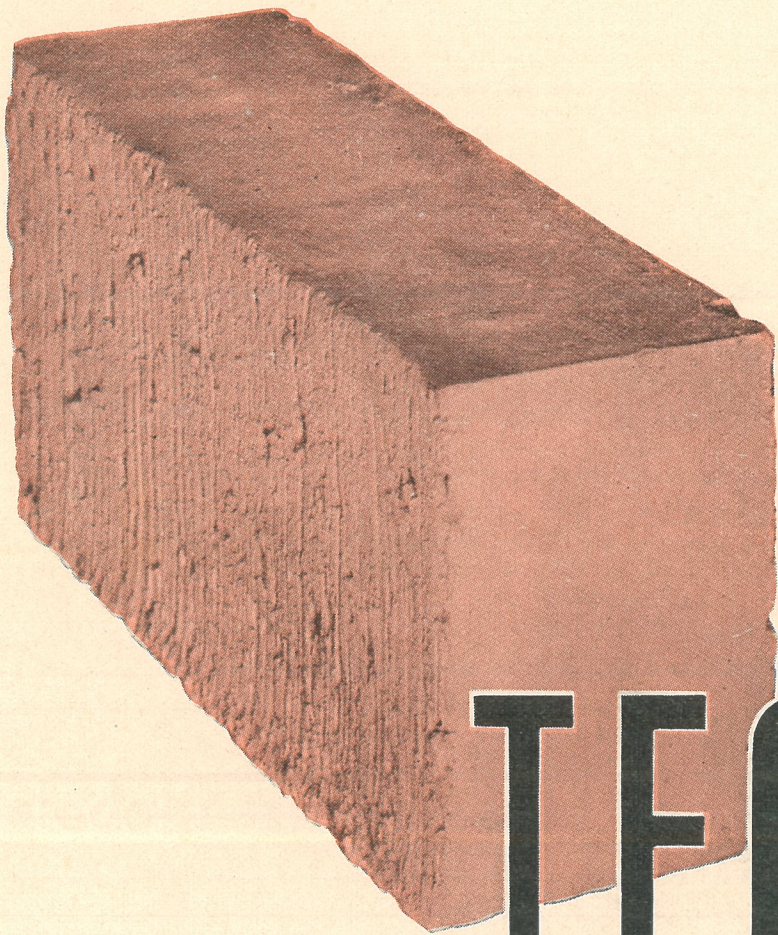
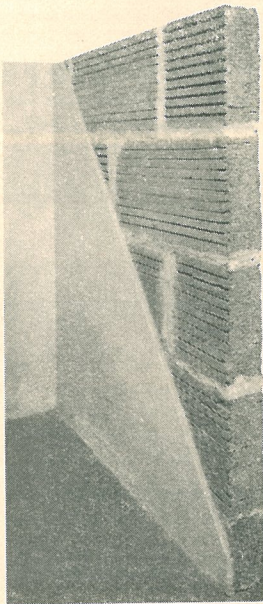

6

**1936 INNEHÅLLER: Om taktegel och tegeltak • Västerås-
bebyggelsen under de senaste åren • Ett hyreshus i
Västerås • Tegelmurar utan murbruk • Sten på sten**

TEGEL

En utmärkt mellanvägg...

— Den är av

HÖGPORÖSA

TEGEL-

mellanväggsplattor

Högporösa tegelmellanväggsplattor äro:

Ljudisolerande

Ljudisoleringsförmågan beror på volymvikten. Genom volymvikten 1,2—1,3 kg/dm³ ha tegelmellanväggsplattorna bättre ljudisolering än andra plattor.

Volymbeständiga

Volymförändringen hos bränt tegel är noll. Tegelmellanväggsplattorna äro krymfria, varigenom sprickbildning med åtföljande efterjusteringar undvikas.

Spikbara

Plattorna äro fullständigt spikbara. Spiken suger och fäster utmärkt, inga "ras" kring spikhålet.

Brandsäkra

Enligt Statens Provningsanstalts prov äro väggar av tegelmellanväggsplattor brandsäkra.

Fria från salt- och svavelutslag

Salter och svavel finnas ej i tegelmellanväggsplattor, varför inga utslag med åtföljande risker och olägenheter behöva befaras.

Snabbtorkande

Högporösa tegelplattor torka ytterst snabbt. Vilka fördelar det innebär beträffande målning och snickerier, vet varje byggmästare. Inga fuktutslag behöva befaras.

Hygieniska

Ohyra trivs inte i mellanväggar av tegel. Den hittar inga boplatser.

I tegelugnen råder temperaturer på närmare 1 000°, varför alla sjukdomsfrön, som ev. finnas, bli tillintetgjorda.

Tegelbrukens Försäljningsaktiebolag

Sveavägen 21

STOCKHOLM

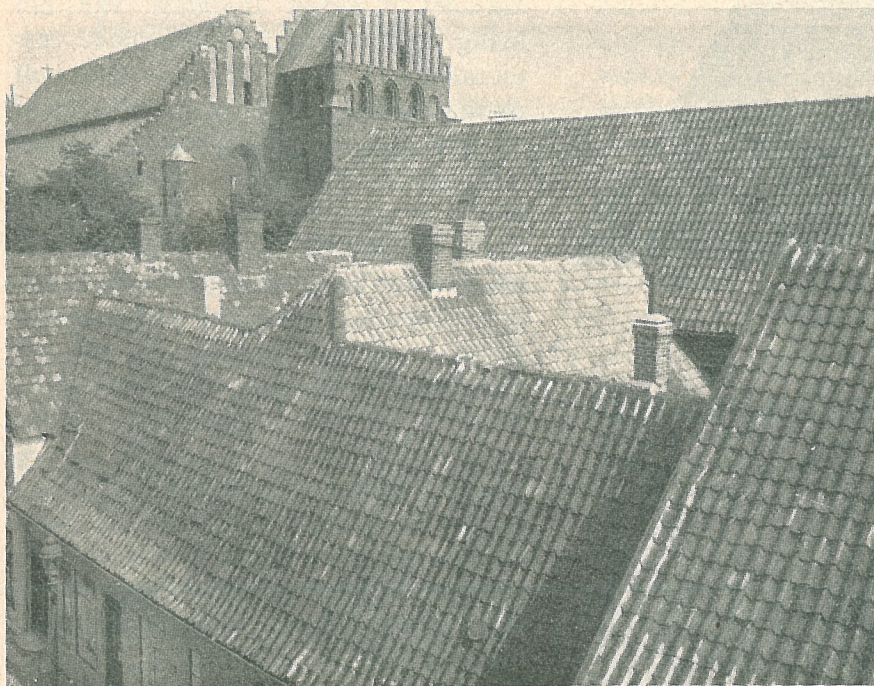
Telefon 23 31 15

TEGEL

REDAKTIONSKOMMITTÉ: DIREKTÖR OSCAR GRÖNKWIST,
KAPTEN CURT CAMITZ OCH DIREKTÖR JOHN BAUNGE.
REDAKTÖR: CIVILINGENJÖR C. A. STRÖMBERG
Exp. och annonskontor: Kungsgat. 32, Sthlm. Tel. 2331 05.
Redaktion: Sveavägen 21, Stockholm. Tel. 233115.

ORGAN FÖR
SVERIGES
TEGEL-
INDUSTRI-
FÖRENING

O M T A K T E G E L

och TEGEL- TAK

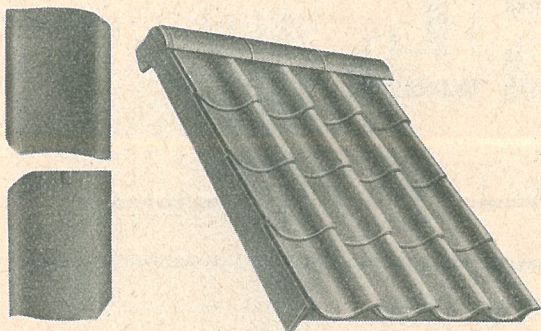
Av
arkitekt
Einar
Rudskog

Tegeltäckta byggnader vilka på ett harmoniskt sätt ger en god helhetsverkan och väl samgå med kyrkoarkitekturen

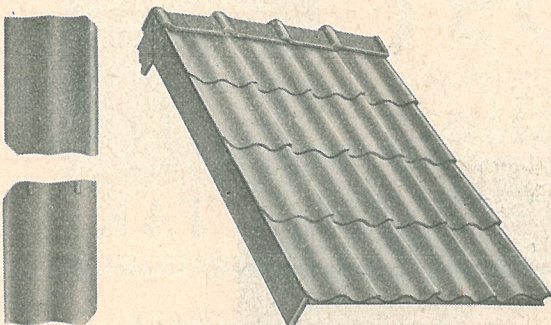
Intet taktäckningsmateriel har väl genom tiderna stått sig så bra som taktegel. Redan omkring 600 år f. Kr. införde mederna tegeltak, och från denna tid tills nu har detta taktäckningsmateriel märkligt nog ej undergått någon mera revolutionerande förändring vare sig till form eller sammansättning. Ännu i vår tid, som ideligen bjuder på omreklamrerade nyheter ifråga om byggnadsmaterialen, står det sig gott i konkurrensen. Men kan alltså påstå att det är välprövat och oöverträffat, och det finns ingen anledning

tvivla på att det i fortsättningen skall få lika stor användbarhet.

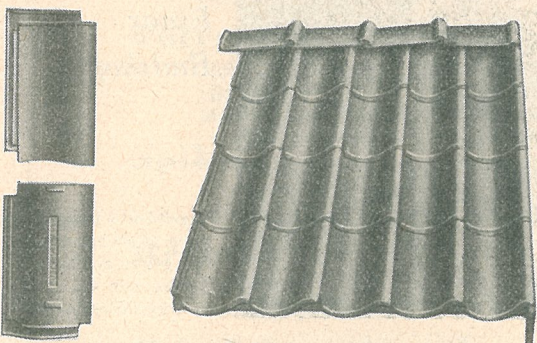
Teglet förekommer i två utföranden, murtegel och taktegel. Murteglet har ju sedan urminnes varit det mest kända och mest använda materialet till byggnadsväggar och murar. Redan 1290 f. Kr. byggde assyrerna muren kring Babylon vilken krävde omkring 32 milliarder tegel i svenskt normalformat — motsvarande ungefär vad Sveriges tegelindustri producerat under 70 år. Huruvida taktegellet då an-

1-kupigt strängtaktegel.

2-kupigt strängtaktegel.

Falstaktegel.

Glaserat Falstaktegel

lämnar underhållsfritt yttertak

Marknadens förnämsta fabrikat tillverkas och levereras sedan cirka 30 år. Absolut hållbart. I längden ej dyrare än andra förstklassiga taktäckningsmaterial.

Begär prov och katalog!

MINNESBERGS TEGELBRUKS AB

TRELLEBORG - Telefon 125

vändes för att täcka Babylons murar har man ingen kännedom om, men någonting måste man föreställa sig att muren var täckt med.

Att dessa av samma materia framställda tegelsorter, murtegel och taktegel, sedan äldsta tider använts som byggnadsmaterial visar deras oöverträffade användbarhet. Byggnadsteglet har i varje fall genom tiderna icke trängts undan av något ändamålsenligare materia. En avart, en imitation av taktegel i annat material var det kring sekelskiftet lanserade cementtegel. Detta är numera helt ur marknaden i vårt land, vilket man inte utan en viss tillfredsställelse kan konstatera. Man slipper åtminstone se de tak av cementtegel, vilka särskilt på landsbygden, likt en hägring i luften, i olika färger med årtal och namnbokstäver, störde intrycket av t. ex. ett stationssamhälle eller en s. k. bylänga, som i röda och grånande färger harmoniskt smälte in i landskapet. I våra grannländer, särskilt Finland — man tänker kanske närmast på Åland — är detta "tegel" dock fortfarande mycket använt, vilket torde bero på att man där icke, såsom här i Sverige, har tillgång på lämplig lera för tillverkning av taktegel.

Vad teglet som material beträffar framställes det som bekant av jordens naturliga lera — ett stoff som från begynnelsen tycks ha varit avsatt för människans behov av materia för byggnader och för tillverkning av hushållsgeråd. Lerkärl förekommo ju redan i grå forntiden, långt innan man förstod sig på att använda leran till tegel.

I Sverige torde taktegllet ha framställts och kommit till användning samtidigt som tegelstenshus började uppföras. "Tegel som taktäckningsmaterial har

alltid varit ansett såsom ett prima byggnadsmaterial", framhåller med fullt fog en av våra större tegelindustrier i en på sin tid utgiven broschyr om tegel. Biskopen i Linköping, Henrik Tidemansson, vilken levde under senare delen av 1400-talet säger också i sina *Klokskapsråd för hushållning*:

Sveries Städer ofta brinna
Kohl och aska blifva the åter
tu sitter igen både kaller och wåter
Then steenhus hafwer med tegeltaak
Han lijder aldrig tottkin omak.

De antika romerska teglen voro dels underliggande plana tegel, dels halvcyldriska eller plana, som täckte skarvarna mellan de undervarande.

Den äldsta taktegeltypen var den fjällformade, rektangulära tegelplattan, s. k. fjälltegel eller spåntegel och senare även s. k. bäversvansar, avrundat och till formen lika bäversvansen. Det medeltida taktegel — det som först kom till användning här i Sverige — var i stort sett en avläggare till det antika teglet. Det kallades vanligen munk- eller nunnetegel och består av över- och underliggande takpannor, de underliggande kallas nunnor, de överliggande munkar, och båda ha formen av koniska halvcyllindrar. Olika konstruktioner finnas av dessa tegel, och jämförelsen visar att de äldre modellerna oftast varit synnerligen väl formade och ganska lika sina förebilder från antiken. Våra tegeltak från medeltiden bestodo endast av underliggande pannor, då däremot ovanliggande pannor saknades och tätningen av skarvarna utfördes med murbruk. Denna taktäckningsmetod var naturligtvis ej så lämplig, när den fukt, som inkom i bruket, lätt frös så att både bruk och pannor bräcktes sönder.

Som en utveckling, ett fortplantningsresultat, kan man ju säga, av munk- och nunneteglet uppstod det s. k. vingtegel, det är vårt numera mycket vanliga en-kupiga taktegel, vilket i regel lägges å läkt i stället för, såsom tidigare var fallet, i murbruk. I Skåne, där taken göras branta, förekommer dock fortfarande vid taktäckning att teglen läggas i bruk, åtminstone på den del av taket, som vilar på mur, alltså vid takfot,nock och gavelmurar.

En annan form av taktegel är det tvåkupiga, som började tillverkas under senare delen av 1800-talet. Detta tegel är försett med tvenne klackar, i vilka finnas hål för spik att fästa teglet om så erfordras. Det en-kupiga teglet är försett med endast en klack med hål för spik. För att göra tegeltaken ännu tätare har man även försett takteg-

Heby Tegelverk är Skandinavians största och förnämsta med en årsproduktion av över 10 milj. taktegel. Tillse att varje panna är stämplad med "Heby Tegelverk", vilket utgör en garanti för att Ni erhåller

ORIGINAL Heby Taktegel

som är känt och erkänt som landets förnämsta fabrikat

Heby Tegelverk

Sköldberg & C:o - Heby

Kommanditbolag

Telegramadress: *Hebytegel*

Telefoner: 18 och 19

Ägare av: *Heby Nya Tegelbruk, Heby Norra Tegelbruk, Hårsbäcks Tegelbruk och Tegelbruket Funkis*

let med falsar, vilka sluta i varandra. Dessutom finnes tegel för täckning av nockar, s. k. nocktegel och för avslutning av nockar, s. k. avslutningstegel, vilka tegel bidrogo till en god avslutning på takets ytor.

Ett välbränt och välformat, med omsorg lagt taktegel blir i längden det billigaste takmaterielet, förutom att man uppnår en god estetisk verkan. Hur många konstnärer ha ej glatt sig åt de röda tegeltaken, som bära ålderns patina i rika nyanser och skuggrika teckningar. Det är de röda tegeltaken, naturligtvis också de röda väggarna, den grå eller grågula patinan på tegelmurar och tegeltak, som i de flesta fall utmana konstnären och giva honom motivet för sin pensel i så betagande styrka och effekt, att man väl förstår varför så många konstverk komponeras just med tegelröda tak och grågula väggar. Takteglets röda färg i dess dämpade, rätta valör ger ett friskt och på samma gång rogivande lugn mot den gråa skyn och den djupa grönskan i landskapet.

Att tegeltak på sistone ej kommit till användning på en del moderna byggnader beror icke på att materialet är undervärderat, snarare är väl orsaken den att man inbillar sig att de moderna husen icke bli tillräckligt moderna

med ett taktäckningsmaterial, som ehuru väl beprövat, inte är nyuppfunnet. Det är tydligen nu liksom på 80-talets slut, då de med granna snickerkrusiduller utsirade byggnaderna uppfördes. Det dugde ej heller då med tegel, då skulle det vara svart tjärpapp om det skulle vara modernt och "schangtilt". Men pappen å taken stodo sig ej i längden, teglet kom till heders igen och gömde de sorgligt fula papptaken. Tyvärr så konstrueras nu de modernaste husen, synnerligast de fabriksmässigt tillverkade "konfektionshusen" med i regel så låga takresningar att de äro olänpliga för tegeltäckning. Dessa standardhus, som katalogförsäljas och spridas runt land och rike, ge ju en ledsam schablonprägel åt bebyggelsen i våra bygder och samhällen. Ett beklagligt avsteg från sund byggnadskonst.

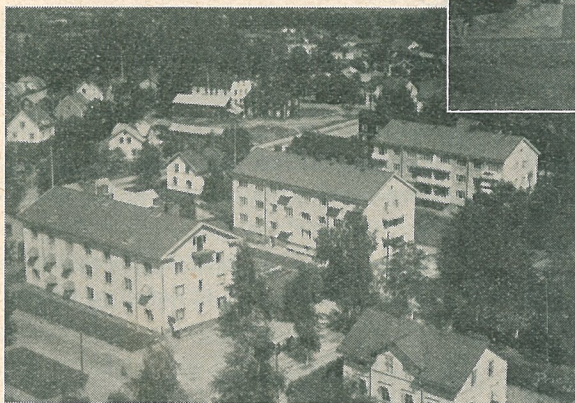
Takteglets förtjänster skulle kunna sammanfattas enligt följande: Det kvalitativa goda taktegel, som numera endast föres i marknaden kan med fog framhållas gynnsamt från kostnads-, underhålls- och brandfaresynpunkt och dessutom ger det ett gott skydd mot solvärmen. Därjämte är det till sin beskaffenhet, sin form, färg, estetiska och praktiska betydelse av omistligt värde för bebyggelsen i vårt land.

AKTIEBOLAGET FINTEGELBRUKET

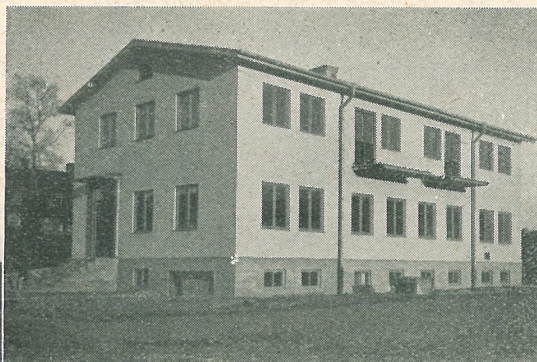
LINDFORS

Tel. Molkom 26 B

Specialitet: Taktegel och dräneringsrör. Högsta kvalitet.

H. S. B., Sandviken.

Kindergarten, Bofors.

Uppförda av

högporöst murtegel

från Sala Tegelbruks A.-B.

I Sandviken och Bofors

tillverkas stål och stålvaror av högsta klass. Folk på dessa platser äro vana vid tillverkning av kvalitetsvaror, därför fordra de också kvalitet hos de varor, de köpa.

Utomordentlig lera modernaste tillverkningsmetoder driftkontroll noggrann sortering

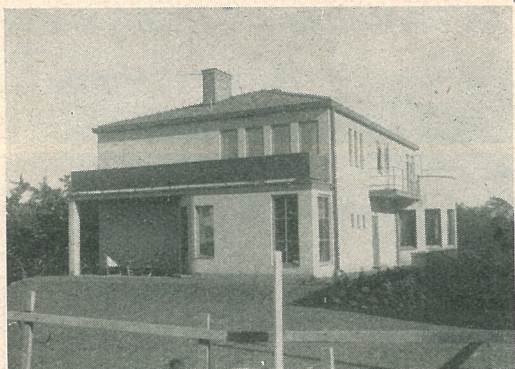
äro de faktorer, som göra, att vi kunna bjuda våra kunder högsta kvalité till billigaste pris.

Ring eller skriv till oss så sända vi gratis broschyrer och typritningar.

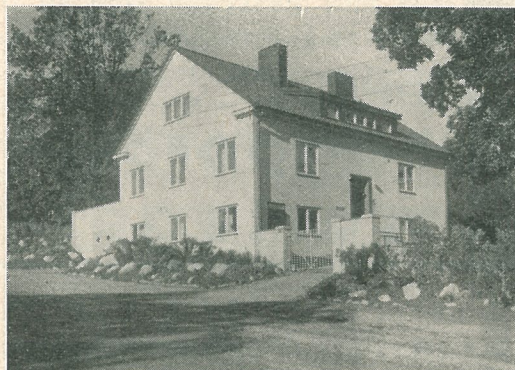
SALA TEGELBRUKS A.-B.

TEL. 12 och 718

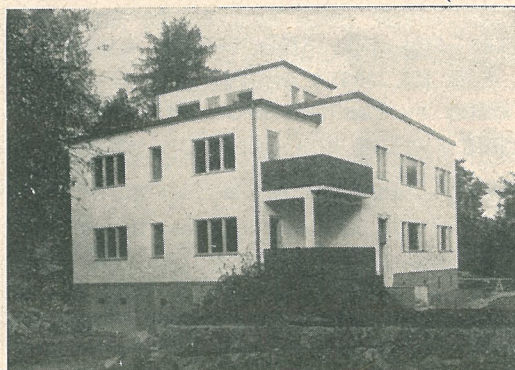
SALA

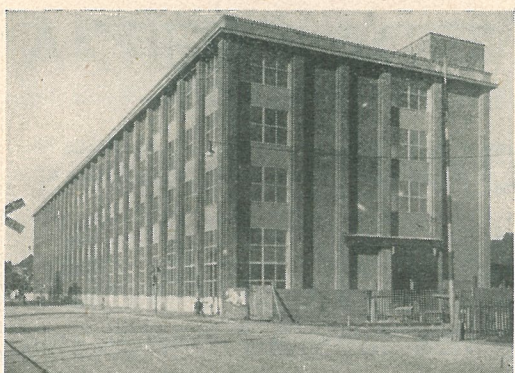
Villa i kv. Pandora. Arkitekt: W. Vikén.

Villa vid N. Ringv. 11 A. Arkitekt: E. Hahr.

Villa Stenbo. Arkitekt: Viktor Segerstedt.

ASEA:s nybyggnad fr. öster. Ark.: E. Hahr.

VÄSTERÅS under de senaste åren.

Byggnadsverksamheten inom varje samhälle och varje trakt i vårt land företer vissa så pass karakteristiska drag, att man kan skilja den ena orten från den andra på grund av dess byggnaders stilkarakter. Att så var fallet i gamla tider, då människorna levde och arbetade i byar och samhällen, som voro starkt avgränsade från varandra och där man var hänvisad till material, som så gott som helt och hållet voro framställda inom resp. bygd, förefaller oss inte så märkvärdigt. Mera egendomligt är det kanske, att även i vår tid någon särprägel av olika trakters byggnadsstilar kan förekomma, då samma sorts material och arbetsmetoder förefinnas överallt i landet. För några tiotal år tillbaka i tiden hyste nog många av bygdekulturens vänner en viss oro för att den gamla förnämliga och för varje ort karakteristiska bygde- och byggnadskulturen i och med den nya tidens inbrott skulle ebba ut i något slätstruket och intetsägande "modärnt". Men när allt kommer omkring, så är det kanske inte så farligt med den saken. Varje samhälle synes äga förmåga att alltjämt bevara en viss särprägel. Jämförelser mellan olika städer och orter synes ge belägg för ett dylikt påstående.

Om vi göra jämförelser mellan de tre mellansvenska städerna Örebro, Eskilstuna och Västerås, som ju äro av samma storleksordning, så behöver man knappast tillämpa allt för ingående vetenskapliga metoder för att finna väsentliga olikheter i deras arkitektoniska gestaltning. Som huvudomdöme kan man väl påstå, att Västerås i hög grad har bevarat en gammaldags småstadskarakter, medan Örebro i sin nyare bebyggelse ådaglagt en viss storstadssträvan och Eskilstuna i utpräglad grad tillägnat sig in-

BEBYGGELSEN

dustrisamhällets karaktär. Liknande jämförelser kunna göras inom andra samhällen. Hembygdsforskare komma säkerligen att allt framgent finna stoff för sin verksamhet, och intressanta variationer eller mera påtagliga olikheter mellan skilda orters byggnadskulturella utveckling kommer med all sannolikhet att förbliva ett givande forskningsområde.

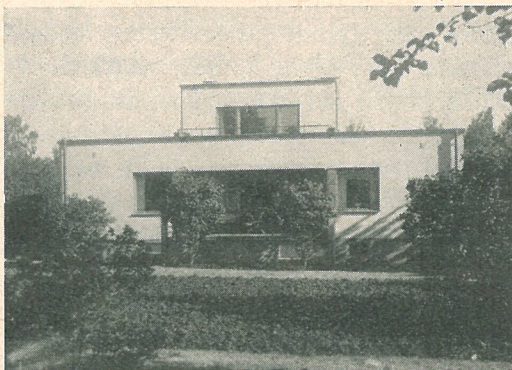
Har man konstaterat, att bebyggelsen i Västerås hållit sig fast vid gamla hävdvunna metoder, så kan man också finna, att detta i hög grad berott på, att man fasthållit vid träet som huvudmaterial mera intensivt än i andra med Västerås jämförliga städer. Följden av detta har i sin ordning blivit, att även nybyggnaderna uppförts till ringa höjd och föga brutit av mot den gamla stadsbilden, gatorna ha kunnat bibehållas så smala, som de sedan urminnes tider varit, och den nya bebyggelsen har försiggått i stadens ytterområden.

Denna utveckling har i åtskilliga avseenden haft goda följder med sig. De många präktiga egnahemsvillorna i de vackra omgivningarna kring den gamla stadsplanen erbjuda otvivelaktigt mycket goda bostäder åt dem, som där bo och vistas. Den ringa beboendetätheten tillåter att människorna få rikligt med ljus och luft och en relativt

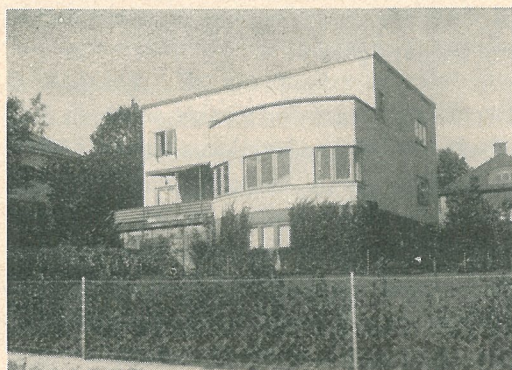
Av arkitekt

Viktor Segerstedt.

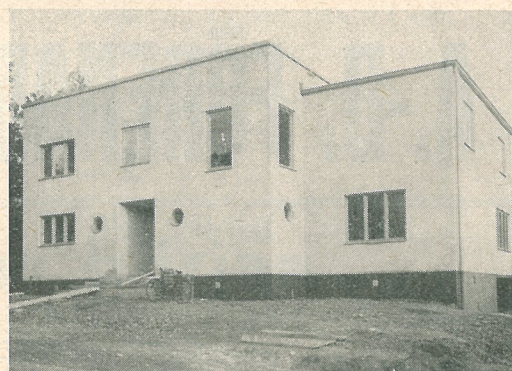
vidsträckt utblick över naturen. Gatornas och ledningsnätets anläggning och underhåll kräver dock vid ett dylikt om man så må säga extensivt brukande av tomtmarken dryga kostnader. Statens folkmängd och bebyggelse har dock växt ut så betydligt under senare tidsperioder, att frågan om ett

Villa å Blåsbo. Arkitekt: Viktor Segerstedt.

Villa i kv. Olga. Arkitekt: Viktor Segerstedt.

Villa vid Eriksgatan. Ark.: Viktor Segerstedt.

I förgrunden Engelbrektsg. 11. Ark.: E. Hahr.

bättre utnyttjande av tomterna i stadens centrala delar blivit aktuell. Affärslivets framrykning har också gjort, att behovet av bättre lokaler än de gamla butikerna i ruckliga trähus gjort sig gällande. Dyliga orsaker ha verkat därhän, att byggnadsverksamheten på nytt söker sig in mot stadens centrum, där snart varje ledig tomtbit blivit utnyttjad för uppförande av nya hus. Denna byggnadsverksamhetens inriktning mot centrum synes till och med föra med sig, att en del hus av relativt högt värde rivs för att lämna rum åt moderna hus och bredare gator.

Det torde ej vara för mycket sagt, om man påstår, att byggnadsverksamheten i Västerås ingått i en ny, nästan revolutionsartad epok. Redan det stora antalet nybyggnader på sista tiden kunde berättiga till ett dylika omdöme, men än mer gäller detta, om man tar hänsyn till byggnadernas stor-

lek och karaktär. Det är nu inte längre fråga om, att i de centrala stadsdelarna uppföra små trähus, utan nu har stenhuset på allvar gjort sitt inträde. Stadens byggnadsmyndigheter och nya byggnadsbestämmelser utöva härvidlag ett avgörande inflytande. Men framförallt har tillkomsten av nya, ändamålsenliga och förbilligade stenmaterial fört utvecklingen i denna riktning.

Om man för ett par tre årtionden sedan uppförde ett bostadshus av tegel i Västerås, torde detta ha betraktats som ren lyx. Skillnaden i byggnadskostnad för ett hus av trä och ett hus av tegel var också vid den tiden så betydande, att den dyra stenybyggnaden ej gärna kunde bli räntabel. Man fick nöja sig med den billigare träbyggnaden. Man hade den tiden ej annat tegel att räkna med än det vanliga hårdbrända teglet, som formades efter de gamla stora måtten så att en varmbonad vägg blev

A.-B. FÖRENADE TEGELBRUKEN

LINKÖPING - TELEFON 201

rekommenderar

sina tillverkningar av

3" x 5" x 10" lättmurtegel 1,6 ■

3" x 5" x 10" högporöst murtegel 1,2

och mellanväggsplattor

BEGÄR VÅRA BROSCHYRER :-: INFORDRA PRISUPPGIFTER

nära en halv meter i tjocklek, och tyngden blev så avsevärd, att dyrbar grundförstärkning blev nödvändig för Västerås' vidkommande, där den naturliga byggnadsgrunden i allmänhet är dålig. Men efter hand som byggnadsverksamheten utvecklats och fordringarna blivit skärpta i fråga om stabilitet och brandsäkerhet, och i den mån behovet att få de knarrande trätrapporna utbytta mot fasta stentrappor gjort sig gällande, har byggnadskostnaderna för trähuset stigit i förhållande till tegelhuset. Sedan nu under de senare åren nyheterna inom tegeltillverkningen — de lätta och värmeisolerande tegelsorterna — förts i marknaden, ha byggnadskostnaderna utjämnats därhän, att man numera knappast kan tala om någon prisskillnad mellan trä- och stenhus. Det högporösa teglet har i detta avseende satt pricken över i-et.

Utexperimenteringen och framställningen av ett högporöst tegel med sådana egenskaper, att t. ex. i Mälardalen 1-stens ytterväggar i byggnader ge normal värmeisolering, har på ett genomgripande sätt inverkat på byggnadssättet. Man får naturligtvis inte förbise, att vårt land sträcker sig över olika breddgrader med avsevärt skilda klimatförhållanden. Ett byggnadssätt, som kan vara bra för Skåne får icke utan vidare användas i Tornedalen. I mellersta Sverige, och icke minst i Västerås, har det högporösa teglet sedan dess genombrott inom byggnadsindustrin kommit till riklig användning. De gångna årens erfarenheter ha också givit vid handen, att det ur såväl isoleringssynpunkt som i andra avseenden väl motsvarar fordringarna på ett gott byggnadsmaterial. Vid materialets användning får man givetvis taga hänsyn till de bestämmelser om hållfastheten, som

”Skall man kunna nedbringa byggnadskostnaderna, gäller det att redan från början få till stånd ett intimt samarbete mellan företagare, arkitekt och konstruktör”, skriver en förf. i ”Tegel” nr 5.

Och redan från början . . .

böra de — företagare, arkitekt och konstruktör — vid sitt samarbete gå ut i från att huset skall byggas av tegel. Ty ett gott samarbete och så tegel ger det bästa tekniska och ekonomiska resultatet. Bygg med tegel från

GÖTEBORGS TEGELAKTIEBOLAG

Kyrkogatan 4
G Ö T E B O R G

TELEFONER: Kontor: 313 68
Upplag: 320 11

provningsresultaten givit vid handen, och skydda utvändiga murytor med vanlig kalkputs eller relativt tjock kalkslamning. Vill man ytterligare skydda en byggnads putsfasader, har man ju numera utmärkta impregneringsmaterial att tillgå, material, som göra bruksytan vattenavvisande och förhindra uppkomsten av fukt- och frostsador i puts och avfärgning. Dessa skyddsåtgärder utgöra inte någon nödvändighet speciellt för fasader, murade av högporöst tegel. De borde i allmänhet komma till användning för vanliga, kalkputsade, utvändiga ytor oavsett vilket material, som finnes under putslagret. Fuktiga och sönderfrusna putsfasader med förstörda färgytor finnes det gott om i våra samhällen, vilket bör utgöra en maning till arkitekter och byggmästare att använda tillförlitliga impregneringsmedel till byggnadernas bestånd och förbättrade utseende.

Skulle man yttra något om byggnadsmaterialens förhållande till byggnadsstilarna, torde man på goda grunder påstå, att den

moderna arkitekturen i konstruktivt hänseende är beroende av sten och armerad betong som huvudmaterial. De ofta förekommande terrasserna och platta taken kunna, åtminstone vid något större anläggningar, ej gärna komma i fråga utan att man får lita till de jämförelsevis oföränderliga materialen tegel, järn och cement.

Det är således många omständigheter som gjort, att det sedan årtusenden kända och använda teglet på senare tider kommit till utökad användning. Särskilt har tegelfabrikernas framgångsrika strävanden att framställa för vår tid och våra behov särskilt lämpliga tegelsorter bidragit till detta uppsving. Framåtandan och den vetenskapliga grundligheten, som dessa yrkesutövare synes behärskas av, borga också för, att man kan vänta fortgående förbättringar i fråga om här berörda material för byggnadsindustrien.

De bilder, som illustrera denna artikel, utgöra stickprov på tegelbyggnader av olika slag, som under 1935—36 uppförts i Västerås.

GUMMI-BEKLÄDNADER
 i mjukgummi — mot mekanisk nötning
 i hårdgummi — mot kemiska angrepp

ha kommit till en mångsidig användning inom skilda områden och bidragit till lösningen av många industriella problem. Illustrationerna visa några av våra senaste leveranser. Förslag på begäran.

TRELLEBORGS GUMMIFABRIKS AKTIEBOLAG
 Stockholm TRELLEBORG Göteborg

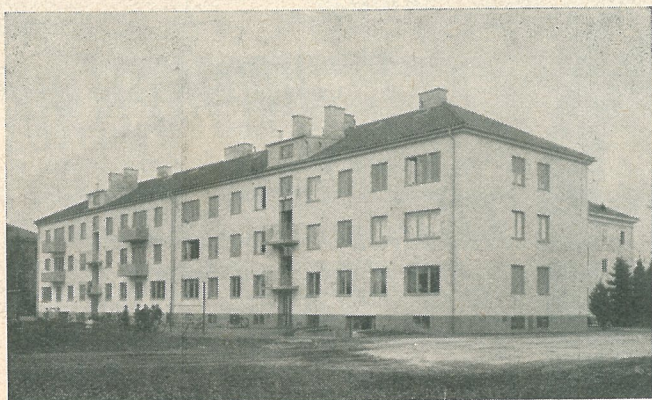
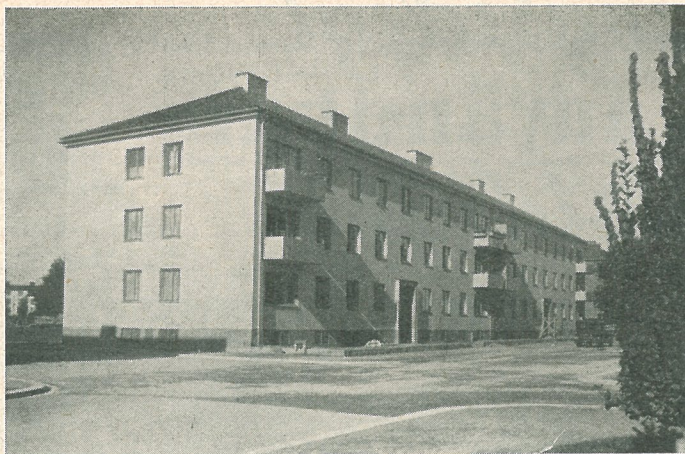

SVENSK TRÄFIBERPLATA
MASONITE
 P. WIKSTRÖM J:OR
 TEL. 10 99 25
 STALLGAT. 3 STOCKHOLM

Lagerförande återförsäljare
 på alla större platser

Arbetsbeskrivning
 tillhandahålles gratis av
 återförsäljarna.

Ett hyreshus

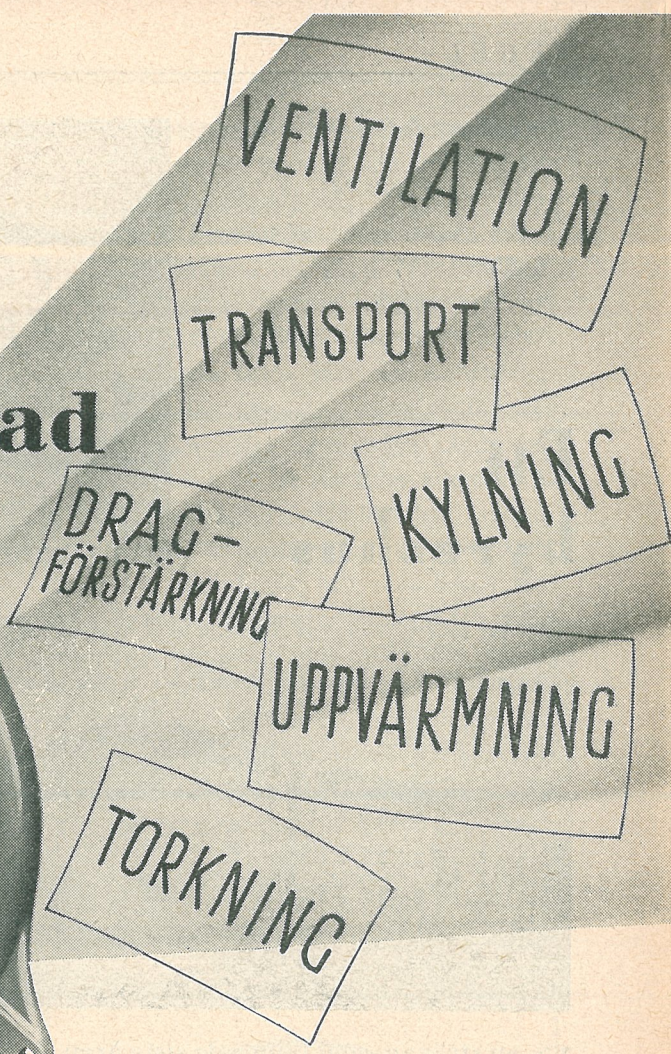
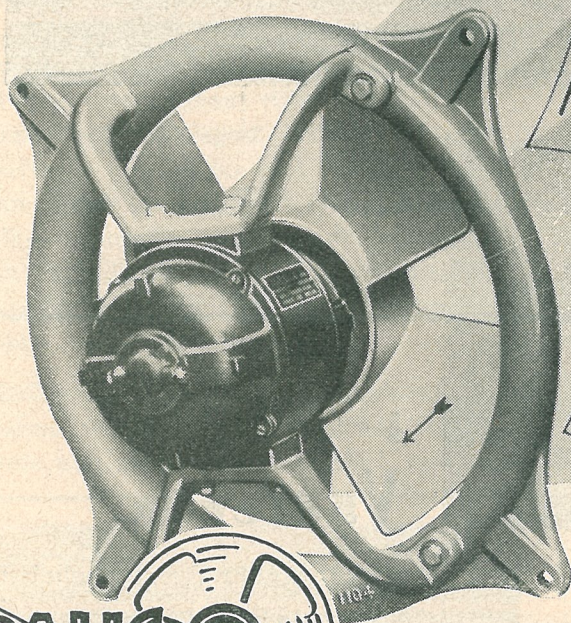
i Västerås.

Den strävan, som under de sista åren gjort sig gällande i Västerås att skapa goda bostadshus, finner man konkreta resultat av vid ett besök i kvarteren Gregor, Gudmund m. fl. (Gamla Idrottsplatsen) där bl. a. byggmästarne E. O. Wennerström, bröderna Lilja, Fritz Gustafsson, byggnadsfirma Anders Diös och K. J. Lundén ha uppfört större hyreshus under de sista åren. Vi stanna vid att besöka och studera litet närmare ett av de bostadshus, som byggnadsfirman Bröderna Lilja uppfört vid Engelbrekts-gatan. Bostäderna i dessa fastigheter utmärkas av rymliga lägenheter med stora rum och goda utrymmen. 2-rumslägenheterna uppta t. ex. en yta av 75 kvm, 1-rumslägenheterna 45 kvm och enkelrummen med kokvrå 27 kvm. Hyran för dessa lägenheter är 1 400:—, 950:— och 650:—.

Härinvid visas planer över fastigheten vid Engelbrekts-gatan 15 i kvarteret Gudmund nr 5. Lägenheterna äro i stor utsträckning ritade efter de olika hyresgästernas önsknings. Genom att bjälklagen utförts som armerade betongplattor mellan järnbalkar ha mellanväggarna kunnat placeras var man önskat och alltså lägenheterna kunnat indelas efter önskan. Arkitekt har varit Björn Hedvall i Stockholm och konstruktör civilingenjör Gösta Smitt. Byggnaden uppvisar en hel del intressanta detaljer, varför en beskrivning av densamma säkert är av intresse.

Stommen för huset är utförd av lättmurtegel i 1½-stens mur genom alla våningar. Detsamma är förhållandet med hjärtmuren. "Hus skall man bygga av tegel", säger byggmästare Lilja kort och gott. "Man vinner myc-

Mångsidigt
användbar
- allsidigt
god verkningsgrad

BAHCO propellerfläkt

är en ventilationsfläkt på höjden av modern teknik — en produkt av allsidig branschkönnedom, utvalt korrosionsfritt material och omsorgsfullt utförande. Dess förmåga av smidig anpassning för olika luftmotstånd gör att den med kraftig effekt och mycket god ekonomi apterats för TORKNING av virke, tvätt, födoämnen etc., TRANSPORT av damm och gaser, FORCERING av draget i eldstäder, KYLNING inom livsmedelsindustrier o.d., UPPVÄRMNING av byggnader och lokaler. För varje fläktproblem kunna vi erbjuda den riktiga lösningen.

Vi utföra rutinerat fläktar och fläktanläggningar av alla slag.

Verkstäderna grundlagda år 1886.

— en
 symbol
 för
 modern
 fläktteknik

A/B ENKÖPINGS VERKSTÄDER

Tel. 57. ENKÖPING. Tel. 457.

Repr. för Västra Sverige: *A.B. Calvert & Co., Göteborg.*

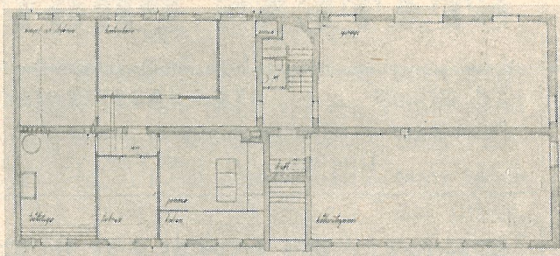
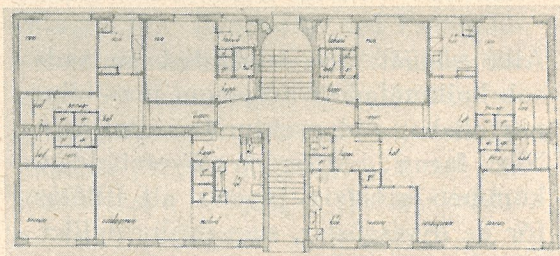
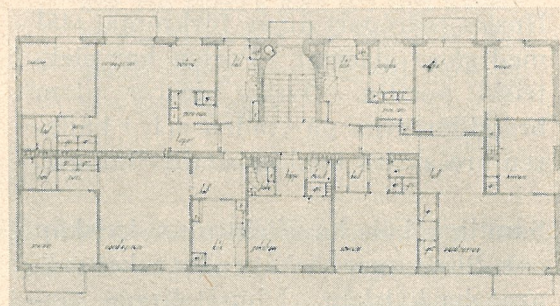
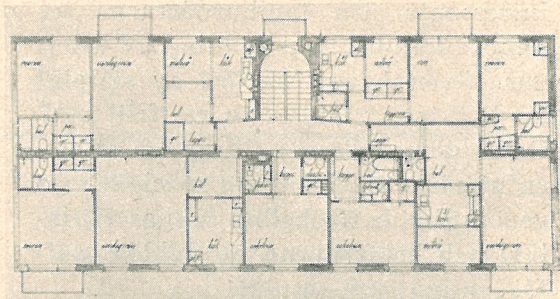
TEGEL

ken tid genom att mura väggarna av tegel och i realiteten blir huset icke endast bäst utan faktiskt även billigast speciellt om man räknar på sikt." Samtliga evakueringskanaler på vinden ha även murats av tegel och de lägenhetsskiljande mellanväggarna äro av $\frac{1}{2}$ -stens tungt stortegel, mot vilken murats en 5 cm plattvägg. Man har önskat ett tyst hus och åstadkommit detta genom denna mellanväggs-konstruktion.

Taket är täckt med enkupigt taktegel, som vilar på läkt, papp, panel av 1" hyvlade bräder och slutligen takstolar av 4"×6" virke. Golv i entré och förstuga är av grön marmor. I källaren och på vinden har man stålslipad cement, i en del av badrummen met-lascherplattor, i övriga serponitmassa. I vardagsrum och kapprum äro golven av ekparkett, i sovrummen av bokparkett. Kök och kokvrår ha fennissade grangolv av hyvlat och spån-tat virke.

Balkongerna äro utförda med U-balkar, som äro väl förankrade i murverk och bjälklag. På balkarna vilar en betongplatta, som stålslipats med tillsatts av Sika.

Till höger uppifrån och ned planer av våningarna 2 tr., 1 tr., bottenvåningen och källarvåningen.

Tenggrenstorps Tegelbruk

VÄNERSBORG

Tel. 168, 820

TILLVERKNINGSKAPACITET:

DIV. MURTEGEL . . . 5.000.000

TAKTEGEL 3.000.000

DRÄNERINGSRÖR . . . 1.500.000

VI TILLVERKA

1,4 TEGEL

Intressanta äro tamburdörrarna av dubbel stålplåt med fyllning av kiselgur. Även karmarna äro av stålplåt med extra trösklar av rostfritt stål. Dessa dörrar slå sig aldrig och lämna en utmärkt ljudisolering speciellt som genomgående nyckelhål saknas (Trix-lås) och brevlådorna ha dubbla klaffar, en inåt och en utåt.

Husets entréport är av förkromat stål med stora glasytor. Porten har elektriskt portlås. Övriga dörrar utom branddörrarna på vinden och i källaren äro av trä med masonitfyllningar.

Samtliga kök ha Elektrolux kylskåp och Boets speceriskåp. Även kokvråarna ha kylskåp. I huset finnes sopnedkast.

Alla väggar äro invändigt putsade och kalkmålade, varigenom man slipper obehag vid eventuella sättningar. När faran härför är överstånden, kommer givetvis tapeter att tillåtas för de hyresgäster, som önska dylika.

Utvändigt är byggnaden putsad och avfärgad med kalkfärg.

Nämnas bör även, att i källaren finns tvättstuga med tvättmaskin etc., mangelrum med 3-valsad mangel, vidare pann- och kolrum, rum för reningsfilter, vilket är nödvändigt vid den höga kalkhalt som vattnet håller, toalettrum, en tapetserareverkstad, garage samt 19 matkällare.

Tomten, som byggnaden står på, har en areal på 814 kvm, varav byggnaden upptar cirka 30×13 m. Mot gatan finns en förgård på 5×30 m. Den egentliga gården är 9×30 m.

Byggnaden har kostat cirka 200 000:—. Tomten kostade cirka 10 000:— eller 14:— per kvm. Hyran utgör i medeltal 20:— per kvm, vilket är lågt även efter Västerås förhållanden. "Orsaken till de låga hyrorna är, att huset är byggt av tegel", säger byggnadens ansvarige byggmästare G. M. Lilja.

S.

STATENS PROVNINGSANSTALT

(f. d. Tekn. Högskolans Materialprovninganstalt)

Tel. 23 01 00

BYGGNADSTEKNISKA AVD. STOCKHOLM

Tel. 23 01 00

Provningar o. undersökningar av material o. konstruktioner. Besiktningar o. provtagningar
Drottning Kristinas Väg, Valhallavägen. Godsadress: Stockholm

REM-, KUGGHJULS- och LINSMÖRJOR PRESENNINGS- och REMOLJOR

A. E. Fernstedt & Co. Motala

Telefon 107

Etablerad 1890

Begär offert

MARMOR OCH KALKSTEN

för möbler, byggnader och butiksinredningar

Specialité: BYGGNADSMARMOR

C. O. AHLGREN'S MARMORINDUSTRI

Getebersgäng

GÖTEBORG

Telefon 61278

Vid Bomhus Mek. Verkstad

Tegelmurar utan murbruk

”Novadom” heter ett patenterat system för byggande av tegelhus utan murbruk, som härstammar från Österrike och till uppfinnare har Erich Honigmann och Friedrich Bruckmayer. Uppfinningen går helt enkelt ut på att murarna skola uppföras utan stötfogar med teglen liggande direkt mot varandra och med liggfogarna ersatta av en heraklit platta (”förstenad” träullsplatta). Byggnadssystemet har uppstått som resultat av omfattande prov vid Technologisches Gerwerbemuseum i Wien och har prövats vid byggnader i Wien, varefter det är tillåtet av byggnadsnämnden. Nedan skall lämnas en kortfattad redogörelse för de försök som lett till systemet och som i och för sig äro mycket intressanta jämte liksom en kort redogörelse för själva systemet. Redogörelsen utgör referat av en artikel i Tonindustrie-Zeitung nr 40—42 i år. Denna artikel har uppfinnarna till författare, varför givetvis uttalandena stå för deras räkning. Det bör anmärkas, att man visserligen enligt detta system slipper från allt sysslande med bruk men putsbruk måste man dock fortfarande begagna, då väggarna fordrar en tät puts.

Som en av de förnämsta egenskaper hos dessa ”bruklösa” murar anges fuktfriheten. Emellertid vill man fråga, om inte fogmaterialets elasticitet kommer att föra till stora murverksrörelser. Kan putsen följa med i dessa utan sprickbildning? Eljest kommer ju fukt att intränga i heraklitfogen. Och om heraklitplattan blir fuktig, hur kommer den att för-

hålla sig vid frysning? Givetvis finns det andra betänkligheter, som man nog vill komma med och som kanske kunna ha mycket stor betydelse. För denna gång må emellertid referatet tala för sig själv.

Red.

Ett intressant meningsutbyte över betydelsen av murbrukets tryckhållfasthet för murverkhållfastheten hos en tegelmur var orsaken till att ”Versuchsanstalt für Baustoffe” vid Technologische Gerwerbemuseum (i Wien) för några år sedan satte igång med en undersökningsserie. Redan de första resultaten voro så uppslagsrika, att försöksserierna utbyggts systematiskt i många riktningar.

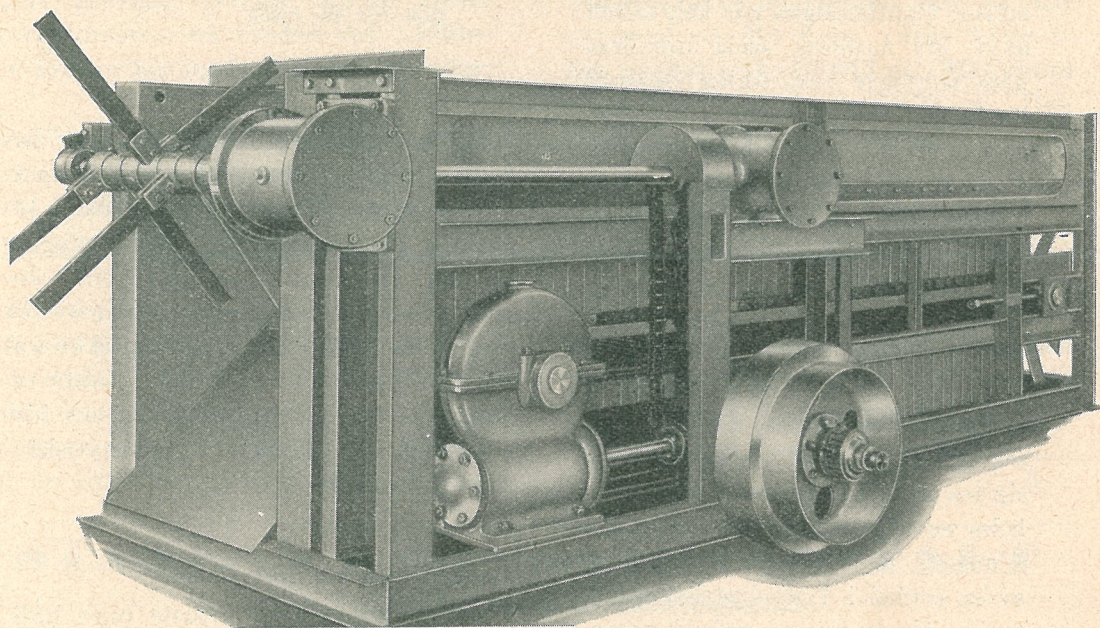
Fogmaterialets betydelse.

I en försöksserie jämförde man hållfastheten hos bruk i 7 cm kuber med den hos plattor av bruket. Man fann därvid, att ett cementbruk, som tålde 38 kg/cm² efter 28 dygn i 7 cm tuber, tålde 400 kg/cm², då det provades i plattor med höjden 17 och kantlängden 20 cm. Samma ”plathållfasthet” erhöles även vid kalkcementbruk med kubhållfastheten 7,4 kg/cm².

För att bestämma inflytandet av ojämnheter i upplagsytan lade man bruksplattor mellan två tegel, vilka belastades. Teglet sprang sönder, men plattorna voro tämligen oskadade. Från dessa förberedande undersökningar gick man över till att studera murar med olika fogmaterial.

Allmänt användes ju kubhållfastheten som kännetecken på fogmaterialet, men denna har icke någon direkt betydelse som ovannämnda försök visa. Vilka egenskaper hos fogmaterialet äro då utslagsgivande? Svaret härpå lyder: utslagsgivande för ett fogmaterial är drag- och skjuvhållfasthet samt möjligheten att utjämna ojämnheten hos stenarna.

I varje kropp, som belastas med lodrätt tryck uppstår enligt R. Saliger i tvärriktningen vågräta påkänningar, huvudsakligen dragning. Ju större draghållfastheten hos den tryckta kroppen är i tvärriktningen ju bättre tål den tryck. Vid murverk har bruket, vars drag- och skjuvhållfasthet äro så ringa att de knappt spela någon roll, till uppgift att

MATAREAGGREGAT

för högporöst murtegel av vår patenterade konstruktion med rörliga sidor i lerrummet ger en absolut homogen blandning.

Infordra offert.

Robert Sjöströms Mek. Verkstad & Gjuteri A.-Bol.

Gefle.

Tel. 47.

överföra de tvärriktade dragkrafterna genom sitt skjuvmotstånd, sin vidhäftningsförmåga och genom friktionen mellan bruket och teglet. Ju större drag- och skjuvhållfastheten samt vidhäftningsförmågan hos bruket är, ju större tryckhållfasthet har muren, om den i övrigt är lika utförd. I sammanhang härmed bör nämnas murförbandets betydelse, emedan ett gott förband ökar den vågräta draghållfastheten. Vidare måste fogarna i första hand vara så beskaffade, att de utjämna ojämnheter hos teglet och härigenom möjliggöra ett väl fördelat tryck.

Nedanstående tabell visar nödvändigheten av samverkan mellan de ovan nämnda egenskaperna och nödvändigheten av utjämning av fogarna. Försöksresultaten, som utgöra medelvärden ur större försöksserier visa, att man kan erhålla samma tryckhållfasthet genom att öka en av de fyra komponenterna och släppa efter på en annan. De provade murverkspelarna hade dimensionerna $65 \times 65 \times 25$ cm. Teglet hade i medeltal hållfastheten 250 kg/cm^2 vid två hopmurade tegelhälfter och volymvikten i torrt tillstånd 1.57 kg/dm^3 .

Fogmaterial	Belastning i kg/cm^2 vid	
	första sprickan	brott
Cementbruk	43	117
Heraklit	37	125
1 × jute	8,4	87
2 × jute	13	122
Takpapp	19	51
Utan fogmaterial	11	47
Fin sjösand	13	33
Cementbruk m. rabbitduk	103	136

Det använda murbruket hade en kubhållfasthet på 141 kg/cm^2 . Det normalt murade murverket gav en god utjämning av ojämnheter och en god hophäftning mellan tegel och murverk. Bruket har dock en relativt liten drag-

hållfasthet. Brotthållfastheten var 117 kg/cm^2 . Vidare användes som fogmaterial heraklitplattor av $1,5 \text{ cm}$ tjocklek. Draghållfastheten hos dessa plattor i längsriktningen är $10\text{--}15 \text{ kg/cm}^2$ och är alltså högre än murbrukets. En god utjämning erhålles genom heraklitens elasticitet vinkelrätt mot plattan. Likaså åstadkommer friktionen mellan plattan och teglet ett gott skydd mot sidoförskjutningen. De höga tryckhållfastheter, som man väntar sig hos muren, uppträda också. Vid murverkskroppar med jutevävnad i fogarna erhöles något mindre tryckhållfasthet. Draghållfastheten hos juteväven är visserligen hög, likaså friktionen, men däremot erhålles icke samma utjämning av teglens ojämnheter. Takpapp som fogmaterial gav icke någon hög hållfasthet på grund av den dåliga utjämningen och den låga draghållfastheten. Vidare utfördes försök med

Slottsmöllans

Fasadtegel { Slottstegel
Handslagen

i vacker mörkröd färg
ge åt fasaden ett
gediget utseende.

Slottsmöllans Tegelbruk

HALMSTAD

Tel. 1416

murar utan varje fog, d. v. s. med teglen lagda direkt på varandra i förband. Då ingen utjämning av ojämheterna och ingen hopspänning i horisontal riktning erhöles, blev murverks-hållfastheten låg, enär endast friktionen gjorde sig gällande. Genom att strö in fin sand i fogarna, utjämnades ojämheterna, men friktionen minskades, och då ingen draghållfasthet fanns, uppträdde glidning av de belastade teglen, vilket förorsakade den låga hållfastheten.

Cementmurbruk med rabbitsduk gav givetvis den högsta tryckhållfastheten.

Praktisk användning av försöken.

Efter dessa försök uppstod tanken på en möjlighet att praktiskt utnyttja resultatet. Tegelmurar utan bruk skulle enligt systemet byggas på följande sätt: specialtillverkade heraklitplattor

av murens bredd och med 1 cm tjocklek och längder upp till cirka 2 m lades på varje tegelskikt. På detta underlag lades sedan nästa stenrad med teglen intill varandra utan mellanrum. Härpå ytterligare en heraklitplatta etc.

Uttalande.

Om systemet skriver professor R. Saliger följande. Till att börja med blir varje fackman förvånad över detta sätt att bygga, ty han måste frånga sin gamla föreställning, att till varje mur hör murbruk. Han måste låta påverka sig av det sakförhållandet, att en sluten murkropp kan framställas utan bruk. Vad det betyder för byggnadsvärlden att kunna framställa en tegelmur torr behöver inte särskilt understrykas. Alla besvär med murbruket bortfalla (men besväret med putsbruket är kvar. Red:s anm.) och muren

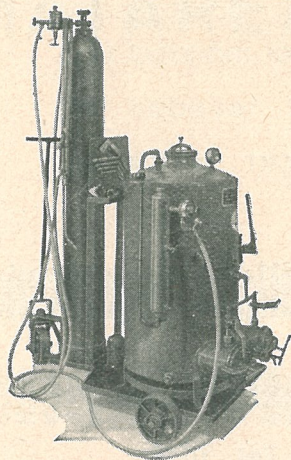
Vad som länge saknats,

nämligen ett nutida lätttransportabelt svetsningsgasverk som kan omladdas utan driftavbrott
erbjuda vi nu.

Vårt nya

högtrycks-gasverk Nordsvets 102/6

för 6 kg. karbidladdning (2×3 kg.)

Kompl. svetsningsutrustning med Nordsvets 102/6 på transportvagn.

kan omladdas utan avbrott i arbetet emedan det är försedd med två karbidkammrar, som växelvis hållas i drift.

Vår 25-åriga erfarenhet i facket är koncentrerad i denna apparat och en borgen för att

Nordsvets är "alla tiders" gasverk,
som producerar gas till bottenpris.

Låt oss tjäna Eder med prospekt, driftskalkyler och övriga upplysningar.

CARBIDKONTORET, GÖTEBORG

T E G E L

TABELL 1.	Belastning i kg/cm ² :	0	2	4	6	8	10	12	14
	Ställning i %:	0	0,5	0,1	1,4	1,8	2,0	2,5	2,8

TABELL 2.

Frekvens (Hertz)	100	200	400	800	2 000	3 000	4 000	5 000	medeltal:
Ljudisolering (Decibel) hos 50 cm. mur heraklit, 15 mm. puts	49	61	57	66	45	40	41	42	50
50 cm vanlig mur, 15 mm puts	50	61	61	60	48	42	49	42	51

kan framställas i sträng kyla och behöver inte torka ut. Vid rivning av en mur kunna teglen användas oförändrade, då de äro utan murbruk. (Men på varje sten sitter ju putsbruket kvar. Red:s anm.)

De tidigare bemödandena att åstadkomma torrt murverk hade ingen framgång, emedan man icke kände fogarnas statistiska uppgift.

Friktion.

Genom särskilda försök bestämdes friktionskoefficienten mellan teglet och heraklitplattan. Denna är ju avgörande för murens motståndskraft mot horisontella påkänningar. Friktionskoefficienten var genomgående större än 1 och steg med ökad belastning. Detta betydde, att man för att förskjuta ett tegel, som har belastningen 3 kg/cm², behöver en kraft av 1 000 kg.

Sättningar.

Sättningarna vid en stenhöjd på 6.5 cm uttryckta i procent av den ursprungliga höjden enligt gjorda observationer på utförd byggnad framgå av tabell 1.

Lodrät draghållfasthet.

Ett dylikt murverk besitter naturligtvis ingen lodrät draghållfasthet. Denna är emellertid ringa även vid vanligt murverk och ur statisk synpunkt ej nödvändig.

Böjhållfasthet, brandprov.

En fördel med det nya byggnadssättet är den högre böjhållfastheten mot vanligt murverk. Utförda brandprov ha visat att till och med temperaturer, som komma murverket att glöda utvändigt, icke förmå antända heraklitplattorna.

Värmeisolering.

Vid vanligt murverk sänker bruket murens värmeisolering. Heraklitplat-

RÄLS

(ny eller begagnad)

Flyttbara spår

Växlar och vändskivor

Hjulpar och rullager

Tippvagnar

Ång- och motorlokomotiv

GRÄV-
maskiner

BEGÄR KATALOG

Carl Ström A/B

Stockholm C - Tel. 10 05 52

tan har däremot en utomordentligt hög värmeisoleringsförmåga, cirka 7—8 gånger högre än brukets, varigenom murens totala värmeskydd blir betydligt höjt. Anmärkas bör även, att en mur utan bruk kommer att giva teglet en bättre värmeisoleringsförmåga, enär teglet får obetydlig fuktighetshalt.

Luftgenomsläpplighet.

Då murarna helt sakna stötfogar, måste murverkets luftgenomsläpplighet undersökas. Vid prov av luftgenomgången vid en 25 cm tegelmur, i vilken teglen lågo med 1 mm avstånd från varandra och som var putsad och målrad, fann man att luftgenomsläppligheten icke var nämnvärt större än hos en vanlig mur med 1 cm bruksfogar.

Ljudisolering.

Ljudisoleringen hos murar utan bruk undersöktes experimentellt och jämfördes med lika tjocka, vanliga murar. Härvid är att anmärka, att murarna voro belastade. Tabell 2 utvisar försöksresultaten.

I motsats till vanliga murar visar murar utan fogar hög isolering mot beröringsljud därigenom att ljudets uppstigande förhindras genom träullsplattorna.

*

Till slut omnämnes, att Wiens byggnadsnämnd tillåter samma påkänning, som om murarna voro uppförda med cementbruk. Byggnaderna få dock icke vara högre än 9 meter.

S T E N PÅ S T E N

Om taktegel.

Till den artikel "om taktegel och tegeltak", som inleder detta nummer, vill red. föga ett gammalt klipp ur Svenska Dagbladet, som säkert har mer än fem år på nacken. Det saknar dock icke aktualitet. En kåsör och författare har råkat få se både Stockholm och Köpenhamn från ovan och har inte kunnat låta bli att skriva ned följande reflexioner.

Jag föreställer mig, att det är med arkitekten, som med andra skapande konstnärer, att han har lättare att påbörja ett verk än att finna den riktiga och vackra avslutningen på det. Ätminstone förefaller det som många svenska arkitekter och byggmästare alldeles tappat bort inspiration, kunnighet och smak, så snart de hunnit till taken på sina nybyggen. Kan man se en hemskare syn än Stockholms tak? Har Ni, käre läsare, sett dem från Kungstornet, så förstår Ni strax vad jag menar. Men titta på Köpenhamn från Rundetaarn. Se bort från de smäckra torn, vilka inte passa i en sådan klippstad som Stockholm. Men se på de röda taken, de underbara röda taken, så fint, så varmt, så vackert patinerade av sol och regn av gatornas och årteiöndenas damm. — — — Hur vackert är icke detta gytter av brokiga tegeltak och de absolut kubiska skorstenarna i Köpenhamn mot våra egna plåtökningar i luften med deras fula vårtor till skorstenar.

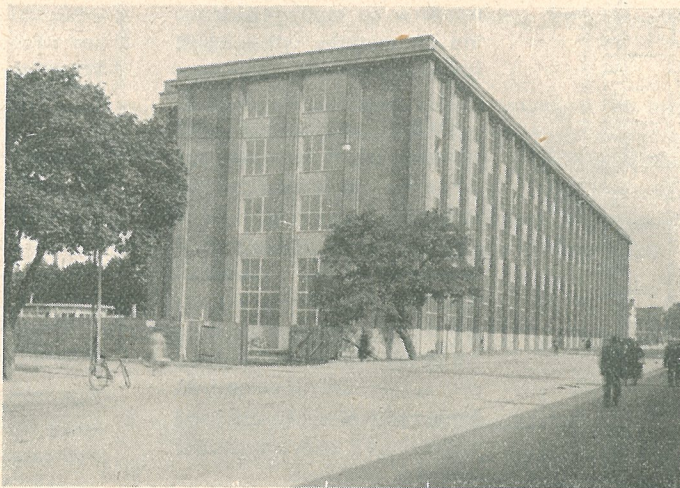
Tegelmästare

fullt kompetent och insatt i tillverkning av taktegel erhåller plats. För platsen fordras erfarenhet och ingående kunskap i allt som hör till branschen. Svar, med åtföljande av betygsavskrifter, uppgivande av ålder, löneanspråk samt referenser torde insändas till denna tidskrifts kontor, Stockholm.

En monumental verkstadsbyggnad.

Vidstående foto visar ASEA:s nya verkstadsbyggnad i kvarteret Emaus i Västerås.

Byggnadens huvudskepp har en längd av 125 m och en bredd av 20 m samt är uppdelad i fyra våningar. Åt gårdssidan är byggnaden försedd med tvenne utbyggnader innehållande trapphus, hissar samt kontors- och toilettavdelningar. Utbyggnaderna äro uppdelade i fem våningar.

Byggnadens grundarea är 3 000 m², sammanlagda golvarean 12 500 m² samt totala volymen 63 750 m³.

Byggnadens grund består av omkring 100 st. betongpelare nedförda till fast botten, liggande på ett medeldjup av 6,5 m under markytan.

På grund av de synnerligen stora belastningarna från traverser etc. måste byggnadens stomme uppföras av järn i nitad konstruktion.

Järnpelarna i ytterväggarna äro inklädda med fasadtegel. Murpartierna under fönstren äro utförda av lätttegel och utvändigt putsade.

Bjälklagen äro av armerad betong vilande på ett system av Dip- och I-balkar.

Konstruktör och huvudentreprenör har varit byggnadsfirman Paul Anderson, Västerås. Den arkitektoniska utformningen har utförts av arkitekt Erik Hahr.

Vid behov av

Grävmaskiner,
Valspressar,
Förältare, Hissar,
Sänkstolar,
Avskärningsbord,
Ugnsods m. m.

Införda
offert
från

HEBY GJUTERI & MEK.

Tel. 86, HEBY **VERKSTAD**

Varaktigast är

TAKTEGEL

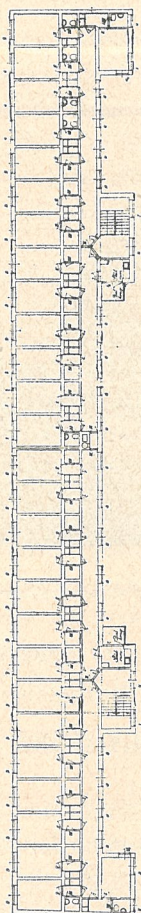
från

**VITTINGE
TEGELBRUKS A.-B.**

Tel. Vittinge 10

Sedan 50 år prövat som fullt
frostbeständigt.

STUDENTBOSTÄDER I UPPSALA

Plan.

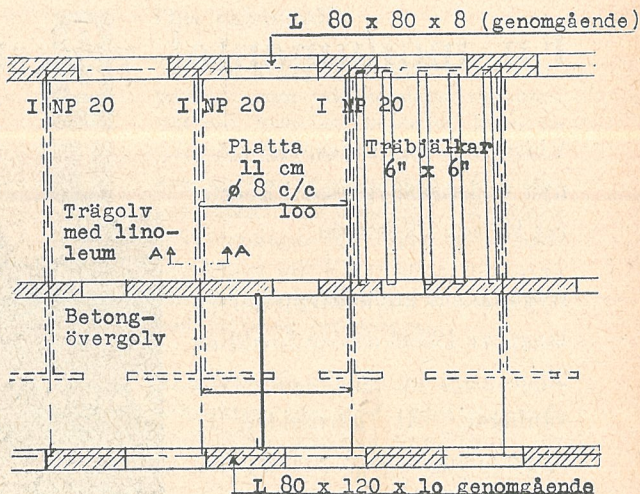
Stiftelsen Uppsala Studentbostäder håller nu på att uppföra en nybyggnad invid Linneanum, vilken skall inrymma 113 st. enkelrum med duschrumb, till studentbostäder. 1930 byggdes ett liknande hyreshus för studenterna vid Östra Slottsgatan.

Rummens yta inklusive duschrumb, garderob och entré är 16,2 m². För detta beräknas studenten betala ca 480:— per år. Han får då även rummet möblerat och i hyran ingår kostnaderna för städning och lyse.

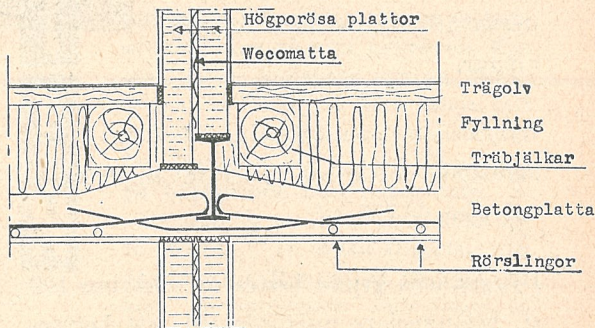
Totala byggnadskostnaderna inklusive värme, sanitär och elektrisk installation äro beräknade till 530.000:— kr. Tomten är skänkt av Uppsala Stad.

Undergrunden består som nästan överallt i Uppsala av "bottenlös" lera, varför friktionspålning med 12 m långa träpålar utgör grundförstärkningen. Yttermurarna äro murade av 1 1/2-stens lättmurtegel och hjärtmuren av 1 sten.

Särskild omsorg har ägnats ljudisoleringen — kanske man rent av kan säga skrämfriheten.

Konstruktionssystem.

Sektion A—A.

De rumskiljande väggarna utgöras av dubbla 7 cm, högporösa tegelplattväggar, som skiljas åt av en fullt fritt hängande s. k. Wecomatta. Den senare består av växlande lag juteväv och grålumppapp. Väggens står på elastiskt underlag, varvid den ena plattan vilar på en balkfläns och den andra på betongplattan.

Besök
Lunchrestauranten
Spanska Gården
 Bazargatan 10 - Telefon 11714
 och Lunchrestaurant
SKUM
 Kungsgatan 23. Telefon 18814
 Göteborg

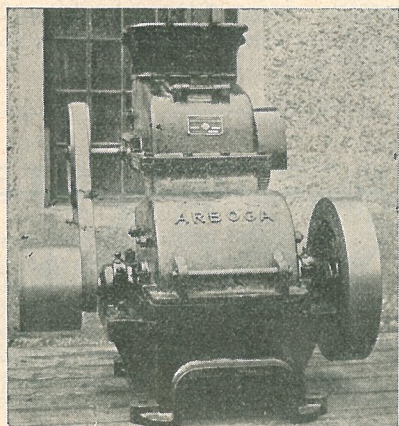
För
trycksaker
 vänd Eder till
A.-B. Thelin & Beckman
 Boktryckeri
 Luntmakaregatan 14 Stockholm
 Telefon: 114189, 119064

Bjälklaget består dels av en undre platta av betong upplagd på järnbalkar och dels av träbjälkar helt skilda från betongkonstruktionen och uppstående trögolvet.

Som framgår av schemat (se fig.) uppbär järnbalken, INP 20, lägenhetsskiljande väggen, betongunderplattan och fyllningen. I korridor och toalettrum vilar överplattan direkt på fyllningen, och belastningen härav jämte de smärre mellanväggarna här belastas således järnbalken. Den sistnämnda, som är lagd i en längd från vägg till vägg och uppstött vid hjärtväggen får således större belastning på den mindre spännvidden och mindre belastning på den större spännvidden.

Detta ger således till resultat en lämplig momentfördelning.

De träbjälkar, som uppbära trögolvet i rummet (där ju ljudisoleringen är viktigast) äro upplagda från ytterväggen till hjärtväggen, och få således ej samma upplag, som den undre plattan och mellanväggarna, och detta torde i hög grad komma att bidra till god ljudisolering, framför allt beträffande stötljuden.

Vår slungkvarn

är ypperlig
för krossning
av tegelskär

A.-B. Arboga Mek. Verkstad, Arboga

Telegrafadr.: Verkstaden
Telefoner: 13, 15, 16.

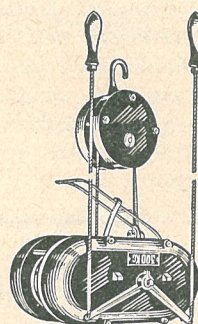
Byggnadens planmått 11,25×82,7 m med den långa smala formen har föranlett en uppdelning medelst genomgående dilatationsfog i tvenne hälfter. Våningsantalet är 4. Uppvärmningen skall ske medels strålning enligt system Krittall, d. v. s. i taket ingjutna rörslingor.

Arkitekt Eskil Sundahl har uppgjort ritningarna, civilingenjör Evert Strokirk de statistiska konstruktionerna samt Ingenjörfirman Hugo Theorell de värme- och sanitetstekniska konstruktionerna. Entreprenör för byggnadsarbetena är byggmästare Anders Diös i Uppsala.

BYGGNADARBETEN FÖR 47 MILJONER

Byggnadsstyrelsen har nu till regeringen överlämnat plan för byggnadsarbeten under femårsperioden 1 juli 1937 till 1 juli 1942.

Av planen framgår, att särdeles omfattande nyanläggningar komma att utföras. Sålunda har bl. a. föreslagits uppförande av nytt centralfängelse för 4 milj. kr., nytt sinnessjukhus för 7 200 000 kr, nybyggnader för

Elektr. Lyftblock

Driftsäkra och
lättmanövrerade

Inbespara tid och arbete.

Billiga i drift och
anskaffning.

Prisuppgift på begäran.

A.-B. VILH. SONESSON & C:o
STOCKHOLM MALMÖ GÖTEBORG

Töreboda

Grävmaskiner och
Murtegelpressar

av modernaste konstruktion till
mycket moderata priser rekommenderas. Begär offert från

Töreboda Gjuteri & Mek. Verkstads A.-B.

Töreboda

Karolinska institutets teoretiska institutioner för 5 milj. kr, riksarkivet 3,5 milj, veterinär-bakteriologiska anstalten för 2 milj., gymnastiska centralinstitutet för 2,5 milj. eller tillsammans en summa av 24,2 milj. kronor. Enligt planen skulle samtliga byggnadskostnader uppgå till en summa av 46 900 000 kr, fördelade på de olika budgetåren sålunda:

Budgetåret 1937—1938 3 750 000, 1938—1939 12 800 000, 1939—1940 14 400 000, 1940—1941 10 550 000, 1941—1942 5 400 000 kr.

BETRÄFFANDE EN VILLA.

En byggmästare berättade häromdagen om en villa, som han byggt. Villan som var avsedd för en familj och låg i ett prisläge på cirka 30 000 kr, var ritad och konstruerad för trä. Entreprenaden gällde även för träväggar. Men när jag fick villan, sade byggmästaren, gick jag upp till den blivande ägaren och erbjöd mig att bygga villan i högporöst tegel i stället. Tvåhundra utöver entreprenadsumman begärde jag och det fick jag också. Något skulle jag ju ha för idén och ändringen. Det blev en bra affär för mig och framförallt för den blivande ägaren. Han sparade ju 20 kr. per år bara på brandförsäkringspremien. Det är 10 % ränta på 200 kronor! Detta bortsett från de viktigare faktorerna och de större vinsterna som en tegelvilla alltid innebär. Men varför, frågade jag mig, slutade bemälda byggmästare, skall en del åstadkomma extra besvär genom att rita för trä, vet dom inte, att det finns högporöst tegel?

TEGEL I OSLO.

Den tegelman, som i dessa dagar besöker Norge, kommer att finna ett verkligt glädjämne i det faktum, att teglet nu helt återfått den marknad, som för några år sedan började krypa ihop speciellt i den norska huvudstaden. Norrmännen vilja gärna ge sig på nyheter men förstå också att gå tillbaka till det gamla teglet, då erfarenheten visar dem att det är det bästa. Vart man går i de se-

naste byggnadsomådena i Oslo finner man hus av tegel, synligt tegel och putsat tegel. Stora tomtområden ha inköpts av byggnadsfirmor, som därpå uppföra bostadsbyggnader i regel 4—5 våningar höga, och av tegel. De betonghus, som uppförts, kunde lätt räknas. Det stora Rådhusbygget, vars betongkonstruktioner nu stå färdiga kommer att helt beklädas med tegel. På ett ställe, i ett hus för affärs- och kontorsändamål, användes emellertid betonghus med "undertröja", d. v. s. isoleringen på insidan av betongskalet. I övrigt har emellertid de grå betonghusen, som för några år sedan försökte slå igenom, i stort sett försvunnit för de mera ekonomiska tegelhusen. En av orsakerna härtill är det högre taxeringsvärdet på tegelbyggnader.

Det byggs så mycket av tegel i Norge numera, att det inhemska teglet icke räcker till. Norrmännen köper stora kvantiteter tegel från de svenska västkustbruken. Det är annat än för några år sedan, då norrmännen ej kunde avsätta sitt tegel inom sitt eget land utan sålde till Sverige till låga priser och därigenom pressade de förut nedpressade priserna på Västkusten.

Det är bara att hoppas, att alla Göteborgsbyggmästare skola följa sina Oslokolleger även nu, då de återgått till att bygga uteslutande med tegel.

Tegelmästare

i sin bästa ålder, driftigt arbetsledare, självständig ledare i många år med rika erfarenheter från taktegel såväl som murtegel tillverkning i stort, lätt och högporöst, van vid om- och nybyggnadsarbeten och god kalkylerare önskar platsombyte till våren i solitt företag.

Svar till

"TEGELMAN", denna tidskrifts exp. f. v. b.

TEGEL UTKOMMER MED 8 NUMMER PR ÅR
EXP. OCH ANNONSAVDELNING: TIDSKRIFTEN TEGELS FÖRLAG
 KUNGSGATAN 32 - STOCKHOLM - TELEFON 23 31 05

Red. träffas efter överenskommelse pr tel. 23 31 15. - Adress: Sveavägen 21

FÄSADTEGEL, RÖBO RÖDA

i Karolinska Sjukhuset, Telegrafverkets nybyggnad, Västerledskyrkan, Kungsholms Brandstation, Vin- och Spritcentralens lagerlokaler, villor i diplomatstaden jämte en mängfald andra byggnader i Stockholm.

FÄSADTEGEL, RÖBO GULA

nytt tegel i vacker, varm färgton, i hyreshus i Stockholm samt A.-B. Marabou Chokladfabrikens nybyggnader i Sundbyberg.

FÄSADTEGEL, LINA

i Stadshuset, Tekniska Högskolan, Högalidskyrkan m. fl. byggnader.

AKTIEBOLAGET

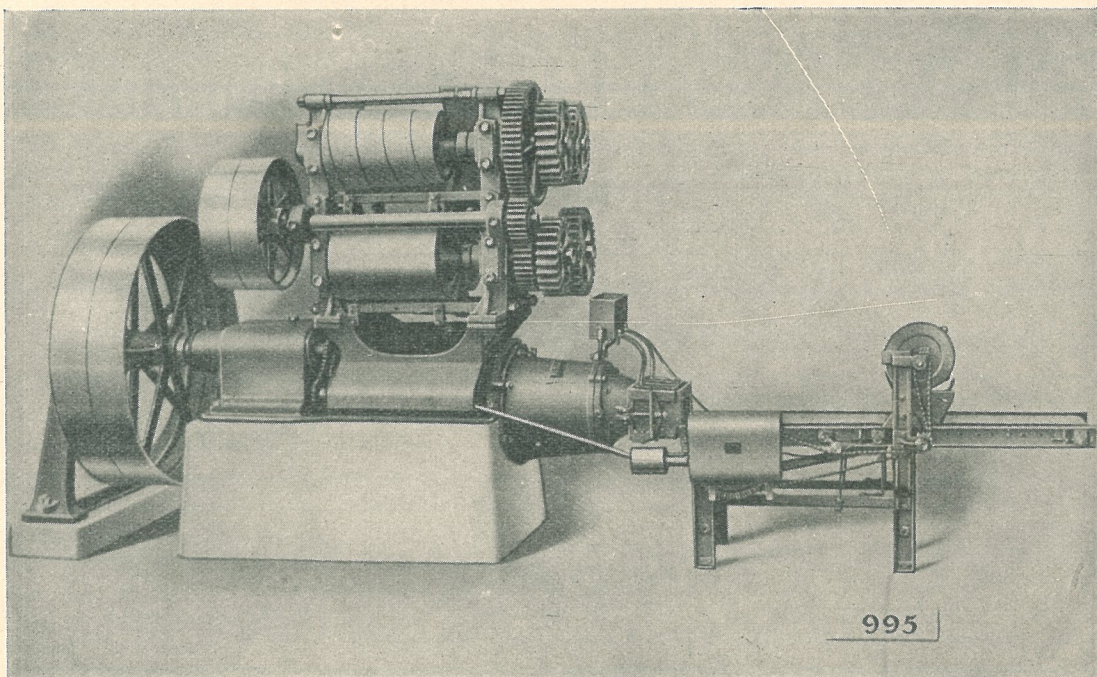
MÄLARDALENS TEGELBRUK

Kungsgatan 39

STOCKHOLM

Tel. 23 33 65

TEGELMASKINER för alla behov

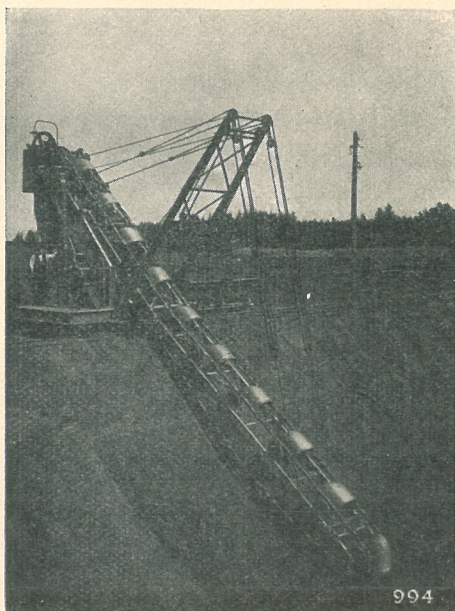

MURTEGELPRESS EFFEKTIV II, kombinerad med aut. avskärningsbord **IDEAL**,
bästa och mest lättgående maskineri för tillverkning av murtegel

Mataresumpar.
Lådmatare.
Kollergångar.

Autom. Transportanordningar.
Torkinrättningar (Kammartorkor)
Ugnar av olika slag.

Kompleta **nyanläggningar** och modernisering av äldre bruk projekteras under garanti.
Grävmaskiner, flera olika storlekar.

Vår lilla grävmaskin **QRS 10,**

grävförmåga 10 kbm. pr timme,
möjliggör att även mindre tegel-
bruk kunna vinna maskingräv-
ningens fördelar.

Solid och lättskött, liksom de
större typerna.

Infordra offert.

A.-B. ÅBJÖRN ANDERSON, SVEDALA.